

Nirmala Blom-Adapa
Arkitekt
010 224 47 89
nirmala.blom-
adapa@lansstyrelsen.se

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret
sbk@sbk.goteborg.se

Mölndals Stad
Stadsbyggnadsförvaltningen
planeringsutskottet@molndal.se

Översiktsplan för Göteborg och Mölndal fördjupad för Mölndalsåns dalgång (FÖP), Västra Götalands län

Utställningshandling daterad december 2015

Detta granskningsyttrande lämnas med stöd av 4 kap 9§ plan- och bygglagen (ÄPBL) / 3kap 16§ plan- och bygglagen (2010:900). Yttrandet är en del av översiktsplanen och skall därför fogas till planen då den antagits.

Sammanfattning

Länsstyrelsen noterar att den utställda planen för granskning daterad december 2015, har pågått under en lång tid med startår 2008, varefter arbetet avbröts för att åter upptas 2011 med fortsättning under 2013. Under tiden har kommunerna prioriterat och upprättat flera detaljplaner i det aktuella planområdet. En del av dessa planer har antagits och andra befinner sig i olika planeringsskeden. Detta har lett till att markens lämplighet och förutsättningar för den planerade utvecklingen har prövats från fall till fall. Huvudinriktningen i dessa planer stämmer dock överens med den strategiska visionen i den aktuella översiktsplanen, dvs. att förtäta och omvandla området med blandad bebyggelse av stadskaraktär med en stor andel bostäder.

Den utställda planen i sin nuvarande utformning beskriver en del gemensamma planeringsförutsättningar, men inriktar sig i första hand på hur den fysiska miljön inom Mölndalsåns dalgång ska utformas. Generella rekommendationer ges för hur städernas bebyggelseutveckling ska ske inom de båda kommunernas geografiska områden i dalgången på kort, medellång och lång sikt. Viktiga förutsättningar och lämplighetsprövning för markanvändning lämnas till den efterföljande detaljplaneringen. Vid lokalisering av bebyggelse i allmänhet och bostäder i synnerhet måste markens lämplighet bedömas utifrån närhet till större närliggande kommunikationsleder och konsekvenser för människors hälsa/ säkerhet. Vidare ska planeringen visa hur de uppsatta miljökvalitetsnormerna för luft och vatten klaras samt att riktvärdena för acceptabla bullernivåer inte får överskridas.

Länsstyrelsen har gjort en sammanfattande helhetsgranskning mot bakgrund av kommentarerna till Länsstyrelsens samrådsyttrande som kommunerna

har lämnat i samrådsredogörelsen. Vidare grundar sig Länsstyrelsens granskningsyttrande på de genomförda revideringar och kompletteringar av planförslaget, samt de synpunkter som Länsstyrelsen har erhållit från berörda statliga och regionala myndigheter. Om planens visionära intentioner och de generella rekommendationerna följs bedömer Länsstyrelsen att kommande detaljplaner har möjlighet att bidra till en hållbar utveckling av Mölndalsåns dalgång.

- Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen för kommunikationer (Västkustbanan, Kust till kust-banan, väg E6/E20 samt väg 40/ väg 27, reservat mellan Korsvägen och Almedal för den planerade tågtunnel Västlänken samt framtida järnväg, Götalandsbanan) kan tillgodoses. Då dalgången är bebyggd och det pågår omvandling av området för att möjliggöra blandad bebyggelse med ett stort inslag av bostäder måste all planerad exploatering, i närheten av kommunikationsleder, ske i samråd med Trafikverket i ett tidigt skede. Länsstyrelsen betonar vikten av att framtida bebyggelseplanering går hand i hand med trafikplaneringen.
- Vad gäller miljö kvalitetsnormer, enligt 5 kap MB, anser Länsstyrelsen att resultatet från luftutredningen, utfördes i plansamrådsskedet, behöver ingå som planeringsunderlag för kommande detaljplaner. Eftersom städernas ambition är att förtäta dalgången med blandad bebyggelse med stort inslag av bostäder, skolor mm i närheten av vägar med genomgående trafik blir luftkvalitet en väsentlig fråga. All kommande planering måste på ett tillfredställande sätt visa att miljö kvalitetsnormerna (MKN) för luft inte överskrids. Länsstyrelsen kan komma att behöva pröva framtida exploateringsplaner om MKN överskrids till följd av planen och om de boende blir utsatta för en luftmiljö med höga luftföroreningshalter. Detaljerade synpunkter finns längre ner under rubriken *Luftmiljö*.
- Det är angeläget att fortsätta planeringsinsatser och föreslagna åtgärder för att minska trafik till fördel för luft- och ljudmiljö verkligen påbörjas, så att riksdagens intentioner med plan- och bygglagen och miljöbalken samt de av riksdagen beslutade miljömålen kan uppnås.
- I Mölndalsåns dalgång planeras bostäder på kortare och längre sikt bland annat i närheten av spårväg/Mölndalsvägen/Göteborgsvägen och järnvägsspår/E6/E20. Bostäderna kommer sannolikt att utsättas för höga bullernivåer och ha begränsade förutsättningar för utevistelse i närområdet med god ljudmiljö. Länsstyrelsen kan inte utifrån den fördjupade översiktsplanen ta ställning till om den föreslagna placeringen av bostäder i området är lämplig. Bullerfrågan måste belysas detaljerat i samband med detaljplanering.

- Mölndalsån är idag utsatt för översvämningsrisker vilket kommer att tillta i framtiden med klimatförändringarna. Således vill Länsstyrelsen särskilt poängtera att skyddsvallar och andra skyddsåtgärder mot översvämning är en mycket viktig fråga i den fortsatta planeringen.

Riksintressen

Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen kan tillgodoses under förutsättning att nedanstående beaktas vid kommande planer på förändrar markanvändning.

Trafikanläggningar

Trafikverket har yttrat sig över planen (daterat 2016-04-10).

Samtliga riksintressen finns beskrivna och hanterade på ett godtagbart sätt. Mölndalsåns dalgång berörs av både planerade och framtida trafikanläggningar av riksintresse: Västlänken respektive Götalandsbanan. Planering och byggnation av dessa anläggningar kommer att spänna över flera år. Därför ska detaljplanering på både kort och lång sikt ta hänsyn till och även räkna med störningar under den långa byggtiden. Vidare behöver kommunerna beakta behovet av stora markytor som kommer att tas i anspråk som byggarbetsplats.

Vidare vill Länsstyrelsen påpeka att all ny exploatering och tillförsel av bebyggelse till området innebär mer trafik till och från området. Det föranleder att kommunerna måste förverkliga de konkreta åtgärder som nämns i planen för att motverka det. Exempelvis planerade säkra, snabba cykelvägar, nya cykelbroar, säkra övergångar för oskyddade trafikanter, omvandling av Mölndals- och Göteborgsvägarna till stadsgator mm. All kommande planering behöver ha ett underlag med konkreta åtgärder som utgör förutsättningar för ny tillkommande bostadsbebyggelse eller ändring av bebyggelse som kan alstra mer trafik. Se också Trafikverkets yttrande TRV 2016/9141 daterad 5 april 2016.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen noterar med tillfredsställelse att den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen ses som en resurs och avses att bevaras och lemmas i den nya bebyggelsen.

Miljökvalitetsnormer

Luftmiljö (MKN-luft)

I samrådsyttrande från 2014 skrev Länsstyrelsen att den luftutredning som gjorts visar att luftkvalitet är en viktig fråga att ta hänsyn till vid den fortsatta planeringen av Mölndalsåns dalgång. Länsstyrelsen ansåg att resultaten från luftutredningen behövde införlivas i översiktsplanen genom att platser där luftföroreningshalterna är höga och miljökvalitetsnormen överskrids eller riskerar att överskridas identifieras. Länsstyrelsen kan inte se att detta har gjorts och anser att planen bör kompletteras med den

informationen eller att luftutredningen bör ingå som en bilaga till FÖP:en som stöd för kommande detaljplanering.

I slutsatserna från luftutredningen bedömdes planen medföra att människors exponering av skadliga luftföroreningshalter skulle komma att öka kraftigt till följd av de planerade förändringarna. Det beskrevs bl.a. att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskrids i dagsläget. Beräkningarna tyder på att normen sannolikt klaras i stora delar av utredningsområdet 2020, med undantag av områdets norra delar och i närområdet av E6 (inom ca 60 meter). Utredningen varskodde dock om att flera faktorer talade för högre halter av NO₂ jämfört med spridningsberäkningens resultat. Avseende partiklar (PM₁₀) visade spridningsberäkningen att miljökvalitetsnormen sannolikt klaras i dagsläget, men att läget i framtiden är ovisst. För att reda ut om MKN för PM₁₀ även klaras i framtiden, med tätare gaturum i området, bedömdes det vara nödvändigt med mer detaljerade spridningsberäkningar.

Miljökvalitetsnormerna anger lägsta godtagbara miljökvalitet och de föroreningar som miljökvalitetsnormerna omfattar påverkar i varierande grad människors hälsa även vid halter som är lägre än miljökvalitetsnormernas nivåer. Normerna för PM₁₀ och NO₂ skulle ha klarats i Sverige 2005 respektive 2006. Länsstyrelsen anser därför att ambitionsnivån vid långsiktig planering av bl.a. bostäder och skolor måste vara att skydda människors hälsa från skadliga luftföroreningsnivåer och att sträva efter att klara preciseringarna för miljökvalitetsmålet Frisk luft.

I planens avsnitt om luftmiljö redogörs för att ”riktlinjer för detaljplanering avseende vindarnas påverkan på luftmiljön i förhållande till bebyggelsens utformning införs”. Länsstyrelsen anser att utformningen av dessa riktlinjer behöver beskrivas bättre för att förstå hur riktlinjerna ska bidra till hantering av problemet med den dåliga luftkvaliteten i flera delar av planområdet.

MKN Vatten

Länsstyrelsen anser att beskrivningen om miljökvalitetsnormerna för vatten behöver förtydligas.

Under rubriken ”Vatten” (s 78) nämns följande: *”Enligt Vattenmyndigheten hade Mölndalsån 2009 måttlig ekologisk status. God status ska vara uppnådd till 2021. Utredningar krävs för att klarlägga vilka åtgärder som är möjliga. Ån bedömdes 2009 ha god kemisk ytvattenstatus vilket är ett kvalitetskrav till år 2015. Detta mål är alltså redan uppnått.”* Här behöver det förtydligas att det är miljökvalitetsnormer för ytvatten som avses. Dessutom bör meningen *”Detta mål är alltså redan uppnått”* strykas eftersom informationen är vilseledande och kan misstolkas som att inga åtgärder behövs eftersom målet är uppnått. Nya miljökvalitetsnormer beslutas vart 6:e år för varje vattenförekomst och det finns ett fortlöpande krav på att den ekologiska och kemiska statusen för respektive vattenförekomst inte får försämrats. Under detaljplaneringen behöver kommunerna visa att planerna inte medför att möjligheten att uppnå MKN påverkas.

För att förtydliga detta kan exempelvis följande information ingå i beskrivningen av MKN: Inom den fördjupade översiktsplanens planområde finns flera vattenförekomster som omfattas av miljökvalitetsnormer (MKN) för ytvatten. Dessa ska (enligt 2 kap. 10 § PBL) följas vid planläggning. Berörda vattenförekomster med fastställda MKN är: 1) Mölndalsån-Ullevi till Liseberg/ Delsjöbäckens inflöde, 2) Mölndalsån-Kålleredsbäckens inflöde till Liseberg och 3) Mölndalsån – Stensjön till sammanflödet med Kålleredsbäcken. Dessutom är Kålleredsbäcken en preliminär vattenförekomst som omfattas av förslag på MKN som kommer att beslutas under året 2016.

Under rubriken ”Dagvatten”(s 80) skrivs följande: ”*Enligt miljökvalitetsnormen för vatten som regleras i Miljöbalken, har Mölndalsån mellan Kålleredsbäcken och inflödet till Liseberg klassningen måttlig ekologisk status.*” Denna information gäller egentligen även vattenförekomsten uppströms d.v.s. Mölndalsån-Ullevi till Liseberg/ Delsjöbäckens inflöde. Förslagsvis skulle mer generell och vägledande information kunna läggas till, exempelvis om att dagvatten påverkar vattenkvaliteten i mottagande recipient genom sitt förorenings- och näringsämnesinnehåll samt ökade flöden. För att minska belastningen på recipienten bör dagvattnet fördröjas och renas (t.ex. genom fördröjningsåtgärder och filter), och val av utvändiga material som förorenar dagvatten (t.ex. koppar och zink) bör undvikas.

Det bör också framgå av den fördjupade översiktsplanen om det är någon annan recipient än Mölndalsån som dagvatten från planområdet leds till.

Hälsa och säkerhet

Den slutliga bedömningen av lämpligheten av föreslagen markanvändning, särskilt bostäder, med hänsyn till människors hälsa och säkerhet och skydd mot olyckshändelser kan göras först i samband med upprättande av mer detaljerade planer. De frågor Länsstyrelsen ser behöver beaktas i fortsättningen är luft- och ljudmiljö, geoteknik och vibrationer samt hantering av dagvatten från området.

Geoteknik

Statens geotekniska institut (SGI) har lämnat synpunkter på planen (daterat 2016-03-23)

Både SGI och Länsstyrelsen bedömer att översiktliga beskrivningar gällande geotekniska förutsättningar, grundvatten och jordegenskaper finns i planerna på en nivå som kan anses vara tillräckligt för ett vägledande dokument. Dock saknas den rekommenderade hänvisningen till Skredkommissionens anvisningar. Länsstyrelsen vill därför upplysa om att det är IEGs tillämpningsdokument 4:2010 eller 6:2008 som idag gäller.

SGI belyser behovet av en handlingsplan för områden som idag inte har en tillfredsställande säkerhet mot stabilitetsbrott. Länsstyrelsen håller med och vill betona att det är ett väsentligt planeringsunderlag. Kommunerna

behöver upprätta en sådan handlingsplan för att kunna säkerställa stabiliteten.

Det kvarstår därför frågor kring hur befintlig bebyggelse i Mölndalsåns dalgång med en otillfredsställande stabilitet ska hanteras.

En samlad kartredovisning finns i planhandlingen och planen tydliggör att översvänningsåtgärder kan påverka stabiliteten och att geotekniska säkerhetsfrågor därmed alltid måste beaktas vid genomförande av dessa åtgärder.

Översvämning

Länsstyrelsen noterar att det finns framtagna planeringsnivåer att förhålla sig till för Mölndalsån. Det är en bra planeringsnivå för höga flöden i Mölndalsån att lägsta golvnivå ska vara + 0,2 meter över nivån för beräknat 200-årsflöde enligt Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskaps (MSB) översvänningskartering. Länsstyrelsen vill påpeka att inte bara lägsta golvnivå ska beaktas utan även tillgänglighet/framkomlighet samt placering av anläggningar för kommunalteknisk försörjning m.m.

Länsstyrelsen uppmärksammar att under generella rekommendationer (sida 12) står det att samhällsviktiga anläggningar ska klara extrema vattennivåer i Mölndalsån. Vilken planeringsnivå/marginal det innebär behöver förtydligas.

Vad gäller skyfall så framgår det av den aktuella planen att Göteborgs Stad arbetar med hur denna problematik ska hanteras. Fram till dess att riktlinjer finns framtagna föreslås att byggnader och funktioner ska säkras för effekter av ett 100-årsregn och att åtgärder ska vidtas så att samhällsviktiga funktioner och framkomlighet för räddningstjänst kan klaras under ett 500-årsregn. Framkomlighet för gående och andra typer av fordon, inte minst utryckningsfordon, bör också beskrivas.

Farligt gods

Fortfarande saknas i planen en hänvisning till Länsstyrelsens riskpolicy som efterlystes vid samrådet. Dock finns nu en särskild riskutredning som har tagits fram för Mölndalsåns dalgång. Riskutredningen föreslås utgöra ett stöd för framtida detaljplaneärenden men precis som sägs i riskutredningen behöver man, med hänsyn till att det finns stora lokala variationer inom planområdet, studera aktuell risksituation, åtgärdsbehov, förslag på åtgärder och deras riskreducerande effekt i framtida detaljplaneärenden. Det är i enlighet med Länsstyrelsens riskpolicy.

I konsekvensbeskrivningen (tabell på sida 96) står det att risker med farligt gods behöver utredas vid upprättandet av detaljplaner inom riskzonerna. Det framgår dock inte hur stor riskzonen är. Länsstyrelsen menar här att det avstånd om 150 meter som finns beskrivet i Länsstyrelsens riskpolicy ska vara styrande och inom detta avstånd ska riskhanteringsprocessen beaktas.

Buller

Av PBL 2 kap 6a §, punkt 1 framgår att vid planläggning ska bostadsbyggnader lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller. Den fördjupade översiktsplanen syftar till att ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Därmed anser Länsstyrelsen att den fördjupade översiktsplanen bör belysa bullersituationen i området, så att bostäder kan lokaliseras till mark som är lämpad ur bullersynpunkt. Att enbart titta på bullersituationen i detaljplaneskedet ger inte möjlighet att påverka den övergripande struktur som en fördjupad översiktsplan avser. Bostäder i områdena mellan spårväg/ Mölndalsvägen/ Göteborgsvägen och järnvägs spår/ E6/ E20 kommer sannolikt att utsättas för höga bullernivåer och ha begränsade förutsättningar för utevistelse i närområdet med god bullerkvalitet. Länsstyrelsen kan inte utifrån den fördjupade översiktsplanen ta ställning till om placeringen av bostäder i området är lämplig. Bullerfrågan måste belysas detaljerat i detaljplanerna vid planerad bostadsbebyggelse inom Mölndalsåns dalgång.

Dagvatten

I den fördjupade översiktsplanen står det att rening av dagvatten ska förbättras, men kopplingen till rening görs inte för de åtgärder som föreslås under huvudrubriken "Vatten". Det bör framgå att förslagen på ökad grönska (t.ex. gröna sidområden utefter Mölndalsån, gröna gårdar och gröna tak), infiltration på obebyggd mark och anläggande av mindre "fickparker" eller regnvattenparker inte enbart medför fördröjning av dagvattnet utan också bidrar till rening av dagvattnet och grundvattenbildning.

Enligt planen anges att dagvatten i första hand ska tas om hand lokalt på kvartersmark men att markens infiltrationsförmåga på vissa platser är låg och att andra åtgärder bör vidtas i kombination. Här vore det bra att exempel på åtgärder som kan vara lämpliga.

Enligt planen ska dagvatten hanteras i enlighet med stadernas dagvatten policys. I tillägg till detta är det även viktigt att utformningen sker med hänsyn till MKN för ytvatten.

Allmänna intressen

Kulturmiljö

Rekommendationer i planen anger att "Äldre kulturmiljöer och kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska tas tillvara och utvecklas som karaktärsskapande element i stadsbilden". Det omnämns mycket kortfattat i planen att fornlämningar ska ses som en del av vårt gemensamma kulturarv men det framgår inte hur hänsyn kommer att tas till dessa lämningar i föreslagna utbyggnadsområden. Exempelvis har naturmarken i Skår, norr om Kallebäcksmotet, föreslagits som bebyggelseområde trots att flera fornlämningar finns registrerade i denna miljö.

Länsstyrelsen kan i kommande planskeden komma att ställa krav på arkeologisk utredning i syfte att fastställa den faktiska fornlämningsbilden. Länsstyrelsen vill betona att lagstiftningen syftar till att bevara fornlämningar och att ingrepp i fornlämning kräver Länsstyrelsens tillstånd. Genom att beakta dessa värden tidigt i planeringsprocessen ökar också möjligheten till att säkerställa ett långsiktigt bevarande och att lämningar från äldre tider kan berika de framtida bebyggelsemiljöerna.

Under rubrik ”Historia” på sidan (2) redovisas kortfattat endast utvecklingen från sent 1700-tal och framåt trots att lämningar från stenålder finns registrerade inom området.

Naturvård

Det är positivt att kommunen tar ett helhetsgrepp kring grönstrukturen i Mölndalsåns dalgång. Det finns stor utvecklingspotential när det gäller ekosystemtjänster, tillgänglighet och ekologi i området, något kommunerna tar fasta på.

Grönstrukturplanen kan bli ett bra vägledande dokument för de kommande detaljplanerna.

Markavvattning

Det bör framgå att det finns flera markavvattningsföretag inom den fördjupade översiktsplanens område, eftersom samråd kan behövas med dessa vid kommande detaljplaneläggning.

Planförslagets konsekvenser

I enlighet med ovanstående synpunkter som berör prövningsgrunder enligt 12 kap ÄPBL och 11 kap PBL 2010:900 är viktiga planeringsförutsättningar för genomförandet av den föreslagna markanvändningen inte klarlagda. Därför kan Länsstyrelsen inte till fullo ta ställning till konsekvenserna av den fördjupade översiktsplanens genomförande.

Sociala konsekvenser

I planen finns en bra diskussion om de sociala konsekvenserna av ett genomförande av bebyggelseutveckling i enlighet med planen. Länsstyrelsen förutsätter att all planering följer ambitionerna att skapa trygga och säkra miljöer för barn och vuxna. Länsstyrelsen ser positivt på kommunernas ambition att skapa en bland stad med verksamheter i olika skalor innan det aktuella området.

Allmänt

Andra statliga sektorsmyndigheter som i samrådsskedet framfört synpunkter, har efter bearbetning av planförslaget beretts tillfälle till förnyade ställningstaganden. Nu inkomna yttranden från sådana myndigheter översänds till kommunen tillsammans med detta granskningsyttrande för kännedom.

Beredning, deltagande

Detta granskningsyttrande har beslutats av samhällsbyggnadschefen, Helena Carling efter föredragning av arkitekt Nirmala Blom-Adapa. I den slutliga handläggningen har även företrädare för avdelningarna natur, miljöskydd och vatten samt enheter för samhällsskydd & beredskap och kulturmiljö deltagit. Granskningsyttrandet utgör statens samlade uppfattning om planen vad gäller Länsstyrelsens ingripandegrunder enligt 12 kap PBL(ÄPBL) och 11 kap PBL (2010: 900) i ett senare planeringsskede.

Helena Carling

Nirmala Blom-Adapa

Yttrandet har godkänts digitalt i länsstyrelsens diariesystem.

Yttranden för kännedom från:

Statens geotekniska institut (SGI) 5.2-1312-0800 daterad 23 mars 2016

Trafikverket TRV 2016/9141 dt. 2016-04-05

Försvarmakten FM2016-9333:3 dt 2016-04-11

Kopia till:

Trafikverket
Statens Geotekniska Institut
Försvarmakten
Svenska Kraftnät
Vattenfall Eldistribution AB

Kommunstyrelsen i:
Härryda kommun
Kungsbacka kommun

Länsstyrelsen/
Miljöskyddsavdelning
Naturavdelning
Vattenavdelning
Enheter för samhällsskydd & beredskap
Kulturmiljöenheten